

יעל גרמן (יש עתיד):

תודה רבה לך אדוני היושב-ראש. אדוני השר, חברי וחברתי, 120 שנה להולדתה של ראש הממשלה לשעבר גולדה מאיר. אני זוכרת שכילדה, היא היוותה לי דוגמה. אנחנו היינו כל כך גאות שיש לנו ראש ממשלה אישה. לאף אחד בעולם לא היה, רק לנו. כשהייתי נוסעת אחר כך לחו"ל, כולם היו אומרים: Israel, כן, גולדה מאיר, a woman mayor. זה היה דוגמה ומופת. אני מאוד שמחה שיש לי את ההזדמנות היום כאן לציון את זכרה ולומר שהיא היוותה מופת ומודל ודוגמה מבלי שהייתה פמיניסטית – היא באמת לא הייתה פמיניסטית מוצהרת, אבל היא פרצה את תקרת הזכוכית ובעקבותיה גם אני העזתי ללכת. יהי זכרה ברוך.

היו"ר יולי יואל אדלשטיין:

תודה לחברת הכנסת יעל גרמן, וזה בדיוק אות המעבר לנושא הבא שלנו. עד כאן נאומים בני דקה.

ציון מלאות מאה ועשרים שנה להולדתה של ראש הממשלה גולדה מאיר, זיכרונה

לברכה

היו"ר יולי יואל אדלשטיין:

אנחנו נעבור לציון היום המיוחד, ציון מלאות 120 שנים להולדתה של ראש הממשלה גולדה מאיר, זיכרונה לברכה. אדוני נציג הממשלה לדיון הזה, שר המדע והטכנולוגיה, חבר הכנסת אופיר אקוניס, חברי הכנסת בהווה ובעבר, ראש האופוזיציה חבר הכנסת יצחק הרצוג, רעיית נשיא המדינה החמישי הגברת מירי שפיר נבון, מכובדי סגל א' של המדינה, מזכירת הכנסת ירדנה מלר-הורוביץ, בני משפחת מאיר היקרים, שמכבדים אותנו בנוכחותם ביצע, מוקירי זכרה של ראש הממשלה גולדה מאיר, קהל נכבד, אני מתכבד לפתוח את הישיבה המיוחדת לכבוד מלאות 120 שנים להולדתה של גולדה מאיר, אחת ממניחי היסודות למדינת ישראל וראש ממשלתה הרביעית.

משורר תהילים כתב על התקופה שבה אדם חי בעולם: "ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורת שמונים שנה". גולדה מאיר, שנולדה בתחילת חודש מאי 1898, חיה 80 שנה בדיוק, ואלו היו שנים של גבורות. גבורות בבניין הארץ, גבורות בהעמדת כלכלת המדינה הצעירה על רגליה, גבורות בביסוס יחסי החוץ של ישראל וגם, לצערנו – כבר הזכירו את זה – גבורות במלחמות הקשות ביותר שידענו.

כשגולדה נולדה בקייב, התנועה הציונית כבר הייתה עובדה מוגמרת. זו הייתה שנה אחת אחרי הקונגרס הציוני הראשון, והקטר היהודי כבר התחיל לנוע לכיוון ארץ ישראל. על הדור שלה, הדור השני לציונות, הוטל לממש את האידיאלים שבשםם דיבר הדור הראשון. זה היה הדור שהיה צריך להפוך את החזון למציאות, את הקונגרסים למוסדות ואת המדינה שבדרך למדינה של ממש. האחריות הזו ליוותה את גולדה במשך כל חייה. היא עצמה נתנה לה ביטוי נפלא בנאום שנשאה בכנסת בחודש פברואר 1952, כאשר כשרת העבודה הראשונה הביאה להצבעה את אחד ממפעלי חייה, המוכר לכולנו: חוק הביטוח הלאומי. אחרי שפירטה את סעיפי החוק סיימה במילים הבאות: "הדור שזכה להגשים את חזון הדורות, הדור שזכה לכונן את המדינה העברית, מוכרח להיות חדור האחריות הגדולה הרובצת עליו: האחריות של הגשמת כל הטוב והנעלה שראו יהודים באותה מדינה שלה ציפו".

הגשמת כל הטוב והנעלה מבחינתה של גולדה באה לידי ביטוי בכך שמדינת ישראל תפרוש רשת של ביטחון סוציאלי שתגן תמיד על החלשים ביותר בתוכה. הגשמת כל הטוב והנעלה הייתה גם שמירה קפדנית על היכולת להגן על עצמנו בכוחות עצמנו, מגיוס הכספים המחתרתי שערכה במלחמת העצמאות ועד מהלומת הנגד שהובילה במלחמת יום הכיפורים. אבל אולי יותר מכול, הגשמת כל הטוב והנעלה הייתה בשביל גולדה חיבור עמוק לגורל היהודי ודאגה אמיתית לקיום היהודי בתפוצות. וזה לא פשוט, כי הרי בניגוד לרבים מבני דורה, אנשי העלייה השנייה והשלישית, גולדה לא בזה ליהודים שנותרו ברחבי העולם ולא שללה אותם. "היו לי שתי זכויות גדולות בשנות עבודתי", כך היא אמרה פעם, "הראשונה – שמי וחתימתי נכללים במגילת העצמאות של עם ישראל, השנייה – שליחותי כציר ישראל במוסקבה".

גולדה מילאה את תפקיד הציר רק שמונה חודשים, אבל כבר בתחילה הוא כלל אירוע מרגש במיוחד. ימים ספורים אחרי שהגישה בשם ממשלת ישראל את כתב האמנה לסגן נשיא ברית המועצות, חל ראש השנה. האידיאולוגיה הסובייטית הייתה אז בשיא כוחה, גילויי דעת היו אסורים והיהודים שחיו שם היו קרועים שנים ארוכות משאר יהודי העולם. אבל בראש השנה, בסתיו של 1948, כאשר הונף דגל ישראל מעל השגרירות שנקבעה במלון מטרופול במוסקבה, משהו נפרץ. במפתיע, בלי תכנון מראש, אלפי יהודים הגיעו לבית הכנסת. הם לא דיברו הרבה, בגלל הבלשים הרבים שהיו במקום, אבל מן העיניים שלהם נשקף רגש חדש, נשקפה תקווה. כאשר מרוב אנשים כבר לא היה מקום ברחוב, גולדה נכנסה למונית, אבל הספיקה להוציא את הראש מהחלון ולצעוק: "תודה שנשאתם יהודים". האירוע החד-פעמי הזה הונצח על שטר של עשרה שקלים חדשים, שהיום נמצא רק בידי אספנים. אבל אני חייב להודות, בנימה אישית, שבכל פעם שראיתי את התמונה הזאת – הרחוב והקהל והסיטואציה מוכרים לי באופן הכי אישי, ואני יכול בקלות לדמיין את היהודים, עשר שנים לפני שנולדתי, מצטופפים סביב ציר ישראל, גולדה מאיר, ברחוב שכונה רחוב ארכיפובה.

אבל יותר חשוב מזה, האירוע שהונצח על השטר הונצח בליבם של המוני יהודי ברית המועצות. הוא היה הניצוץ הראשון באפלה, שלימים יהפוך לאבוקה גדולה, שמאירה את מדינת ישראל עד עצם היום הזה. יהי זכרה של גולדה מאיר ברוך ומשובץ לעד במפוארים שבדפי ימיה של מדינת ישראל.

אני מתכבד להזמין את נציג הממשלה לדיון – שר המדע והטכנולוגיה חבר הכנסת אופיר אקוניס. בבקשה, אדוני.

שר המדע והטכנולוגיה אופיר אקוניס:

תודה לך, אדוני היושב-ראש. חברות וחברי הכנסת, משפחת מאיר היקרה, שוטרי משטרת ישראל וחיילי צה"ל, אורחות ואורחים נכבדים, גולדה מאיר הייתה יהודייה גאה. גאה בעצמה, גאה בעמה, בארצה, גאה בצבאה. מנהיגה אמיצה ופורצת דרך שידעה הצלחות גדולות מאוד וחווה, אדוני היושב-ראש, כמו כל איש פוליטי, גם כישלונות.

חברי הכנסת, אני נולדתי בתל אביב כאשר גולדה מאיר כיהנה כראש ממשלת ישראל. למרות שגרנו בקרבת מקום לא זכיתי לראות אותה, או לא זכיתי לפגוש אותה, אבל מהשכנים הוותיקים יותר באזור שמענו את התיאור האנושי כל כך והמרגש כל כך על ראש ממשלה לשעבר, שמשתמשת בשירותי האוטובוסים של חברת דן בקו 25, ממתינה בתחנה הסמוכה לביתה ברחוב רדינג פינת ברודצקי. הבית עצמו הוא ברחוב הברון הירש, כמובן. נדמה לי שאפילו העמדה של הזקיף עדיין לא הוזזה משם על ידי משרד ראש הממשלה. והאישה הזאת, העוצמתית כל כך, שהנהיגה את המדינה, נוסעת באוטובוס בקו 25 לערוך קניות בעיר, בשוק הכרמל.

לימים לקחתי את שני ילדיי הקטנים, יונתן ורוני, לגינת גולדה, גינה קטנה שהוקמה בסמוך לביתה שברמת אביב. סיפרתי להם על אישה גדולה ואמיצה, שלא הייתה ממפלגתי, שעשתה רבות למען העם היהודי בארצו וגם למען העם היהודי, אדוני היושב-ראש, שלא בארצו.

סיפורה של גולדה מאיר הוא סיפור חזרתו של העם היהודי מהגלויות לארץ ישראל, מאוקראינה לארצות הברית, ממרחביה לתל אביב ומשם לירושלים. היא זכתה לחתום על מגילת העצמאות, הייתה שגרירתנו הראשונה במוסקבה, שרת עבודה פורצת דרך, שהטביעה חותם, שרת החוץ וכמובן, הראשונה, חברת הכנסת גרמן, להיות בישראל ראש ממשלה אישה – שנתיים לפני שבשוויצריה נתנו זכות בחירה לנשים, עשר שנים לפני שנבחרה אשת ברזל אחרת, מרגרט תאצ'ר, לראש ממשלת בריטניה ב-1979.

בניגוד מוחלט לדברי מתנגדיה, גולדה מאיר תמיד רצתה בשלום וחיפשה אותו. אבל היא עשתה זאת לא מתוך חולשה, תמיד מתוך עוצמה. אין לנו את הלוקוסו להיות פסימיים, אמרה. זאת לא שאלה בכלל. היהודים לא יכולים להרשות לעצמם להיות פסימיים. אני בטוחה שהנכדים שלי – חלקם יושבים כאן – יזכו לשלום, אבל אינני יודעת מתי. אין לי ספק שיבוא שלום אבל לא נקבל אותו כמתנה. יבוא שלום מפני שעמי ערב אינם יכולים לחיות בלי שלום".

חברות וחברי הכנסת, אם לא הייתי יודע שגולדה מאיר הייתה מראשי תנועת העבודה בישראל וממייסדיה היינו יכולים לחשוב שהיא תלמידתו המובהקת של מורנו זאב ז'בוטינסקי. כשרת חוץ בעצרת

הכללית של האומות המאוחדות פנתה לעמי האזור. היא שאלה אותם, באופן ישיר: האם נוכל לפתוח דף חדש, ובמקום להילחם אלה באלה נתאחד במאבק בעוני, במחלות ובבורות – הייתכן הדבר? גולדה סברה שכן. לא כל שכנינו סברו כמוה. מרבית שכנינו עדיין אינם סבורים כמוה.

כשרת החוץ של ישראל, של הממשלה, היא מעולם לא התבטלה מול שועי עולם, מהמערב או מהגוש המזרחי. היא הקפידה לומר להם שהיא מייצגת מדינה קטנה שאין לה משאבים, אבל תמיד ידעה ליצור אצל בני שיחה את התחושה שהם מדברים אל אדם גדול – נציגה של עם גדול.

את תפקיד חייה, ראש ממשלת ישראל, קיבלה בענווה ובצניעות, מוקפת בעיתונאים שלא עשו לה שום הנחות. נדמה לי שבארכיון הטלוויזיה הישראלית ניתן לראות. זה מדהים, היא אומרת לעיתונאים שמקיפים אותה: יש לי רושם לפעמים שאתם לא שואלים כדי לקבל תשובה; אתם שואלים לראות איך אפשר להפיל אותה בפח. כמובן, היא עושה את זה תוך כדי עישון הסיגריה הנצחית תוך כדי מסיבת העיתונאים. אבל לבסוף היא גם משיבה להם: אינני יודעת איך אחרים הלכו לתפקיד, אני רק יכולה לאחל למי שבעתיד יצטרך להוביל ממשלה שילך בלב יותר קל.

ואכן, אדוני היושב-ראש, ראש הממשלה מאיר לא זכתה ל-100 ימי חסד. למעשה, היא לא זכתה ליום חסד אחד – שאלת השטחים ששחררה ממשלת האחדות הלאומית בראשות קודמה, לוי אשכול זכרו לברכה, השאלה שמפלגת עד היום את הציבוריות הישראלית, את הבית הזה וגם את הקהילה הבין-לאומית. בעניין עתידה של יהודה ושומרון התייחסה מפלגת העבודה: אנחנו איננו מוכנים להיהרג אז אין ברירה – מוכרחים לירות, וכאשר יורים נהרג מישהו אחר. אם יורשה לי לקפוץ, אדוני היושב-ראש, כמעט 50 שנה, לימינו אלה, הרי שגולדה לא הייתה מהססת לתמוך במדיניות צבא ההגנה לישראל ובמדיניות הממשלה סמוך לגדר ברצועת עזה, בבחינת איננו רוצים בזה, אבל הצד השני לא משאיר לנו ברירה אלא להגן על עצמנו.

חברות וחברי הכנסת, גם הנואם המוכשר ביותר לא יוכל שלא להתייחס למלחמה הקשה שפרצה בימיה כראש ממשלה, מלחמת יום הכיפורים. אין ממשלה בישראל שרוצה במלחמה; אין ראש ממשלה בישראל שרוצה במלחמה. יש התוקפנות של הצד השני שמאלצת אותנו לצאת למלחמה כדי להגן על חיינו. ממשלתה של גולדה מאיר לא רצתה במלחמת יום הכיפורים, והיא איננה אשמה בה; הערבים שתקפו הם האשמים במלחמה. שאלת המוכנות למלחמה וקבלת החלטות שהתקבלו לפנייה זאת כבר שאלה אחרת לחלוטין. וגם כאן מרבית המעורבים – לא הפרשנים, המעורבים – שהיו בתקופתה כראש ממשלה בזמן מלחמת יום הכיפורים מתארים את תפקודה של גולדה מאיר כמיטבי. רב אלוף חיים בר-לב, אביו של חבר הכנסת עמר בר-לב, גם הוא מראשי מפלגת העבודה, העיד: "ראיתי את ראש הממשלה - - - אינני זוכר בכל ההזדמנויות, ולו פעם אחת, שגולדה נפלה ברוחה - - - ראשית בשל אישיותה החזקה עם עצבי הברזל; שנית, יש לה ניסיון חיים עצום, ואנשים עם ניסיון אדיר יודעים שלא כל מה שנראה ורוד או שחור הוא אכן ורוד או שחור; שלישית, גולדה הבינה שמה שקרה הוא שבאופן שורשי ומהותי צה"ל הוא צה"ל, ובמוקדם או מאוחר כפות המאזניים ייטו אצל הצד הנכון". כך מעיד רב אלוף חיים בר-לב על תפקודה של גולדה מאיר במלחמת יום הכיפורים.

וכך היה. בתנאים מאוד קשים, כמעט סופניים מבחינה צבאית, הובילה גולדה מאיר, עם הרמטכ"ל דוד אלעזר, המוכר בשם "דדו", את התפנית במלחמה; ועל אף מחירה הכבד מאוד יכלו לצבאות סוריה ולצבאות מצרים ולעוד כוחות שהיו מעורבים במלחמה הזאת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני יושב-ראש האופוזיציה, אתמול שאלת אותי, חבר הכנסת הרצוג, אם במעשינו אנחנו תלמידיו של מנחם בגין. והיום הזה אני שואל אותך – האם אתה וחברי סיעת העבודה בשנים האחרונות תלמידיהם של דוד בן-גוריון או של גולדה מאיר, של יגאל אלון או של טבנקין. אני מסופק באופן אישי, אדוני היושב-ראש. מה שבטוח הוא שמוטב היה לחלק מחברי סיעת העבודה ללמוד היטב ובאופן יסודי את משנותיהם של מייסדיה, ובהם של הגברת מאיר: את העמידה הגאה, את תפיסות העולם האמיתיות של מנהיגיה גם בתחום המדיני-ביטחוני וגם בתחום הכלכלי-חברתי, וכמובן, חלק ניכר מהתפיסות הביאה לידי ביטוי הגברת מאיר בשלל תפקידיה.

אדוני היושב-ראש, כדי להביע את הערכתי אל הגברת גולדה מאיר החלטתי כשר המדע והטכנולוגיה להשיק מלגות חדשות לעידוד ולשילוב של אקדמאים ואקדמאיות בתארים שני ושלישי במגזר העסקי. המלגות האלה כבר מחולקות. הן מחולקות כפי שמחולקות המלגות החדשות על שם מנחם בגין ז"ל, על שם יצחק שמיר ז"ל, ועל שם הנשיא יצחק נבון – גם על שמו החלטתי לקרוא מלגות בתחום המדע והטכנולוגיה.

חברות וחברי הכנסת, גולדה מאיר הייתה אישה פורצת דרך אמיצה ושנונה, ובעוד יומיים נציין את יום הולדתה ה-120. גולדה מאיר הייתה מנהיגה אמיתית של העם היהודי ושל מדינת ישראל. מזל טוב. יהי זכרה ברוך, כמובן.